

Munich Personal RePEc Archive

An Analysis of the Period of Change Experienced In European Union Budget Revenue Items

Bilge, Semih and Celikay, Ferdi

Eskisehir Osmangazi University

August 2008

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/42162/>

MPRA Paper No. 42162, posted 02 Nov 2012 14:38 UTC

Avrupa Birliği Bütçesi Gelir Kalemlerinde Yaşanan Değişim Sürecinin Analizi¹**Semih BİLGE**

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü

Ferdi ÇELİKAY

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Arş. Gör. (Doktora Öğrencisi)

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü

Özet: Avrupa Birliği bütçesi, üye ülkelerin politika önceliklerini yansıtmak istedikleri ve Birliğin sosyo-ekonomik şartlarını temel alarak derledikleri bir mali araç niteliğindedir. Çalışmada, söz konusu mali araç, gelir kalemleri açısından değerlendirilmektedir. Birliğin gelir kalemleri, öz kaynaklar ve diğer kaynaklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Yapılan inceleme sonucunda elde edilen son on yıllık verilere göre, öz kaynaklar kalemi içerisinde yer alan GSMH payı, birliğin toplam gelirleri içinde sürekli bir artış eğilimi sergilemektedir. Buna karşılık Katma Değer Vergisi payında ise geçtiğimiz yıl etkisini gösteren “Küresel Mali Kriz” nedeniyle bir gerileme görülmüştür. KDV payı dışındaki geleneksel öz kaynaklar ile diğer gelir kalemlerinde ise önemli bir değişiklik olmadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği Bütçesi, Gelir Kalemleri, Öz Kaynaklar, Gayri Safi Milli Hâsıla Payı.

An Analysis of the Period of Change Experienced In European Union Budget Revenue Items

Abstract: The European Union Budget is a financial intermediary with which Member States would like to reflect their policy priorities and complied based on the socio-economic conditions of the Union. In this study, the said intermediary is assessed in respect to revenue items. The revenue items of the Union is divided into two groups as own resources and other resources. According to the last decade's data obtained as a result of the inspections, the GNP share included in the own resources shows a constant upward trend within total revenues of the union. On the contrary, a decline in the Value Added Tax share is noted due to Global Financial Crisis broke out the previous year. It is possible to say that there were no significant changes in traditional own sources and other revenue items.

Keywords: European Union Budget, Financial Perspective, Own Resources, Traditional Own Resources, Gross National Product Share.

GİRİŞ

Kuruluşundan bugüne sürekli bir değişim ve genişleme süreci yaşayan Avrupa Birliği, her alanda olduğu gibi sahip olduğu bütçesi itibarıyla de uzun soluklu ve kapsamlı yenilikleri bünyesinde barındırmaktadır. Altı üye ülkenin kurduğu Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan, yirmi yedi üyeyi şemsiyesi altında toplayan Avrupa Birliği'ne ulaşılan dek sosyal, siyasal ve ekonomik bağlamda izlenen politikalarda yaşanan değişim, Birlik bütçesinin gelişim süreci gözlemlendiğinde daha açık bir şekilde anlaşılabilir.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği bütçesi gelir kalemlerinde meydana gelen gelişim ve değişim incelenerek, geçmişten günümüze uzanan tarihsel bir perspektifte Birlik bütçesi gelir-finansman kaynakları yönünden değerlendirilmektedir.

¹ Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği (SoBiAD), tarafından düzenlenen “Bütçe Reformu: Kurallar ve Kurumlar” konulu Hukuk ve İktisat Forumunda, 17 Mayıs 2010 tarihinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇE SİSTEMİ

Belirli bir mali döneme ilişkin Birlik dâhilinde gerçekleştirilecek harcamaların ve toplanacak gelirlerin tahmini olarak yer aldığı Avrupa Birliği bütçesi, genel itibariyle birliğin gelir ve gider kalemlerini tasnifleyerek, Birlik organlarına uygulama ile ilgili yetki veren kanun hükmünde tasarruf niteliğindedir. Bu bağlamda Birlik bütçesi, harcama ve gelir kalemleri itibariyle üye ülkeler arasında izlenen ortak bir politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Bilge ve Çelikay, 2009: 152).

Avrupa Birliği bütçesinin en belirleyici özelliği idari ve denetim fonksiyonlarının diğer bütçeleme fonksiyonlarına göre daha ön plana çıkıyor olmasıdır. Gerçektende ulusal bütçeler, gerek ekonomik ve gerekse sosyal yönden daha derinlemesine ve detaylı bir şekilde hazırlanırken, Birlik bütçesinde ise idari ve denetim yönüne daha fazla ağırlık verildiği görülmektedir. Ayrıca Birliğin son zamanlarda üye sayısının ve uluslararası platformda etkinliğinin artması, bütçesine de yansımıştır. Nitekim günümüzde Birlik bütçesinde geçmişe nazaran efektif harcama kalemlerine daha fazla pay ayrıldığı görülmektedir. Birlik bütçesini ulusal bütçelerden ayıran en önemli özellik ise harcama ve gelirlerin belirlenmesi sürecinde öncelikle gelirlerin tahmin edilmesi, bu tahminler doğrultusunda da gelecek yıla ilişkin harcama kalemlerinin belirlenmesidir. Nitekim Birlik bütçesi mutlak suretle denk bağlanmak durumundadır. Ayrıca Birliğin egemenlik gücüne dayanarak vergi yükümlülüğü doğurması ya da ulusal devletler gibi bütçe açığına finanse edebilmek için borçlanması da söz konusu değildir. Bu nedenle gelirlerine göre giderlerinin tespiti şarttır.

Hacim itibariyle Birlik bütçesi yirmi yedi üye ülkenin milli gelirleri toplamının yaklaşık olarak % 1'i büyüklüğündedir. Bütçe kaynaklarının önemli bir kısmı, Birlik dâhilinde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve özellikle tarım, hayvancılık, alt yapı, eğitim-öğretim ile sosyo-kültürel gelişim alanlarına tahsis edilmektedir. Ayrıca Avrupa Birliği'nin küresel konjonktürde roller üstlenmesi, adalet, demokrasi, insan hakları kavramlarının içeriğinin doldurulması gibi alanlara da Birlik bütçesinden önemli miktarlarda kaynak ayrılmaktadır.

Avrupa Birliği'nde özellikle harcamalardaki artış baskısına belirli bir sınır getirebilmek, bu şekilde Birlik bütçesinin üye devletlerin ulusal ekonomileri üzerindeki yüklerini hafifletebilmek ve bütçe ile uzun vadeli plan-programlar arasında bağlantı kurabilmek için çok yıllık mali perspektifler hazırlanmaktadır. Çok yıllık mali perspektifler Birlik bütçesinin orta ve uzun vade de harcamalar itibariyle sınırlandırılmasını ve yıllar itibariyle kaynaklarının hangi alanlara yönlendirileceğini göstermektedir.

Bunun yanında Birlik bütçesinde, yıllık bazda "Öz Kaynaklar Tavanı" kuralı ile taahhüt edilen ödenekler için çeşitli sınırlar uygulanmaktadır. 1 Ocak 2010'dan itibaren yapılan yeni düzenlemeyle; yıl boyunca gerçekleşen ödemelere tahsis edilen öz kaynakların toplam miktarı, tüm üye ülkelerin GSMH toplamının % 1.23'nü aşmayacaktır. AB genel bütçesinde taahhüt edilen ödeneklerin yıllık toplam miktarı ise tüm üye ülkelerin GSMH toplamının % 1.29'ni aşmayacaktır (2010/196/EU Konsey Kararı ve 16.4.2010, COM(2010)162 Final Tebliği).

Birlik Bütçesinin Harcama Kalemleri

Avrupa Birliği harcama kalemleri genel olarak yıllık bütçelerde ve çok yıllık mali perspektiflerde yer almakta, Birliği yıllar yılı hangi alanlara öncelik vereceğini göstermektedirler. Bu bağlamda çok yıllık mali perspektiflere bağlı ve uyumlu şekilde hazırlanan yıllık bütçelerde yer verilen harcamalar, genel itibariyle kısa vadeli ve uzun vadeli iki temel bileşen tarafından belirlenmektedir (Bilge ve Çelikay, 2010: 8-9).

1980'li yıllardan günümüze kadar geçen süreçte uygulana gelmiş olan mali perspektiflerde öncelikli amaç Birlik bütçesini özellikle harcamalar yönü itibariyle disiplin altına almak ve harcamalara orta vadede oluşturulacak harcama çerçevesi ile bir nevi sınırlandırma getirebilmektir. Bu bağlamda mali perspektifler, Birlik bütçesine hem toplamda hem de alt başlıklar itibariyle sınırlamalar getirmekte ve harcamaların takip eden yıllar için dağılımlarını göstermektedir. İlk uygulandığı 1988 yılından günümüze üç mali perspektif uygulanmış olup dördüncüsü ise günümüzde halen uygulanmaktadır. Söz konusu mali perspektifler Birlik organları itibariyle bağlayıcılığı olan çok yıllık mali plan niteliğindedir.

1. Mali Perspektif..... 1988–1992
2. Mali Perspektif..... 1993–1999
3. Mali Perspektif..... 2000–2006
4. Mali Perspektif..... 2007–2013

2005 yılı içerisinde gerçekleştirilen değişiklik sonrasında Birlik bütçesi harcama kalemleri aşığıdaki gibi tasnif edilmektedir (European Commission, 2008: 101).

- a- Sürdürülebilir Kalkınma
  - a-1- Büyüme ve İstihdam için Rekabet Edebilirlik
  - a-2- Büyüme ve İstihdam için Uyum
- b- Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi
  - b-1- Piyasa Destek Yardımları ve Doğrudan Ödemeler
  - b-2- Kırsal Kalkınma, Çevre ve Balıkçılık
- c- Vatandaşlık, Özgürlük, Güvenlik ve Adalet
  - c-1- Özgürlük, Güvenlik ve Adalet
  - c-2- Vatandaşlık
- d- Küresel Bir Aktör Olarak Avrupa Birliği
- e- İdare.

Yukarıda belirtilen harcama kalemlerinin içeriği, aşığıdaki şekilde kısaca açıklanabilir.

a- Sürdürülebilir Kalkınma

Gerek üye ülkeler ve gerekse Birlik temelinde ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinin sürdürülebilir bir zemine oturtulması açısından gerçekleştirilecek harcamalar bu başlık altında yönlendirilmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma başlığı “Büyüme ve İstihdam için Rekabet Edebilirlik” ve “Büyüme ve İstihdam için Uyum” olmak üzere iki ana alt başlıktan oluşmaktadır (Güvenç, 2007: 11).

Büyüme ve İstihdam için Rekabet Edebilirlik

Birlik içerisinde rekabetin teşviki AB’nin temel stratejik amaçlarından bir tanesidir. Bu doğrultuda girişimci kesimin gelişimi, beşeri sermaye birikiminin artırılması ve teknik üretim merkezlerinin oluşturulması böylece piyasa ekonomisinin işlerliğinin tesis edilebilmesi için muhtelif sektörlerle bu alt başlık aracılığıyla destek verilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca kalkınma sürecinin sadece ekonomik değil sosyal ve kültürel yönünün de olması nedeniyle sosyo-kültürel aktiviteler ile eğitim-öğretim programlarına da yer verildiği görülmektedir.

Büyüme ve İstihdam için Uyum

Bu alt başlıkla üye sayısı son genişleme evresi ile yirmi yediye ulaşan Birlikte bölgelerarası eşitsizliklerin ve özellikle gelişmiş üye devletler ile gelişmekte olan üye devletler arasındaki ekonomik uyumsuzluğun giderilmesi, böylece sürdürülebilir kalkınma sürecinin sağlıklı bir şekilde işlerliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Farklı kalkınmışlık seviyesine sahip bölgelerin ve üye ülkelerin arasındaki uyumsuzlukları gidererek, kırsal-kentsel ve bölgesel düzlemde dengeli bir kalkınma ivmesinin yakalanabilmesine çalışılmaktadır.

b- Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi

Birlik bütçesinin ikinci önemli harcama kalemi olan “Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi” başlığı ile temelde tarım, kırsal kalkınma, balıkçılık ve çevre ile ilgili projelere finansman sağlanmaktadır. Bu başlıkta “Piyasa Destek Yardımları ve Doğrudan Ödemeler” ile “Kırsal Kalkınma, Çevre ve Balıkçılık” olmak üzere iki alt başlıktan oluşmaktadır. “Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi” kalemi birliğin en tartışmalı ve yıllar yılı en fazla kaynak ayırdığı konulardan biridir (European Commission, 2008: 262–263).

c- Vatandaşlık, Özgürlük, Güvenlik ve Adalet

Avrupa Birliği'nde vatandaşlık kavramının yerleşmesi, özgürlük, güvenlik ve adalet temelinde daha ileri bir standarda ulaşılmasını sağlayabilmek için özellikle toplumsal hayatın bu temeller üzerinde şekillendirilmesi için izlenen politikalar ve yapılan düzenlemeler bu başlık aracılığıyla finanse edilmektedir. Birlik bütçesinin bu başlığı "Özgürlük, Güvenlik ve Adalet" ile "Vatandaşlık" olmak üzere iki alt başlıktan oluşmaktadır.

d- Küresel Bir Aktör Olarak Avrupa Birliği

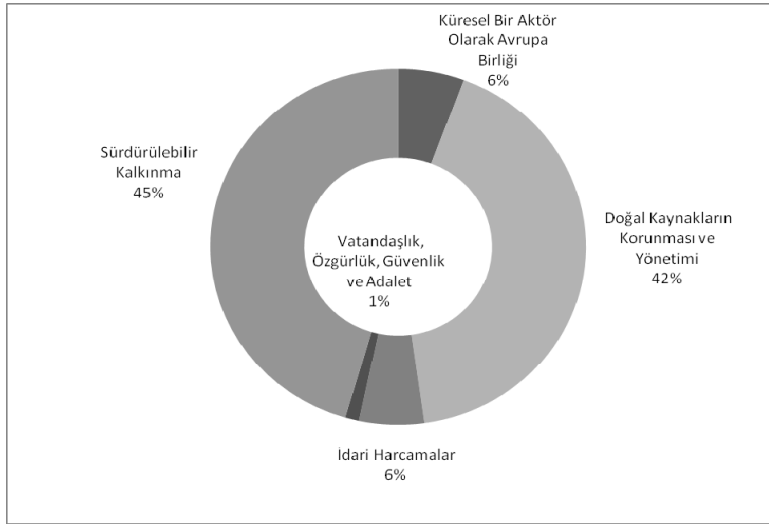
Bu harcama başlığı Avrupa Birliği'nin dış ilişkileri, katılık öncesi aday üye statüsündeki ülkelere gerçekleştirdiği yardımlar, Birliğe coğrafî bakımdan komşu olan devletlerle kurulan ilişkiler, farklı coğrafî bölgelere gerçekleştirilen insani, sosyal ve kültürel yardımlar ile ortak dış ilişkiler ve ortak güvenlik politikasının oluşturulması gibi alanlara gerçekleştirilecek harcamalara kaynak sağlamaktadır. Birliğin küreselleşen dünyada ekonomik ve siyasi açıdan belirleyici bir aktör olması noktasında bu harcama başlığının son derece önemli olduğu söylenebilmektedir (European Commission, 2008: 268–275).

e- İdare

Özellikle Birlik organlarının olağan yönetim faaliyetlerini gerçekleştirebilmek ve çeşitli alanlarda belirlenen ortak politikaların uygulanmasını sağlayabilmek için yapılan harcamalar bu başlık altında yer almaktadır. Personel giderleri, cari hizmet, bakım-onarım, konferans ve toplantı giderleri gibi harcamalar bu başlık altında finansmanı sağlanan bileşenlere örnek olarak gösterilebilir (European Communities, 2009: 43).

Grafik 1'de 2010 yılı AB Bütçesinin harcamalarının dağılımı görülmektedir. 2010 yılı bütçesinin temel hedefi, büyüme ve istihdamı iyileştirmek için yatırım faaliyetlerini artırmak olarak belirlenmiştir.

Grafik 1. 2010 Yılı Avrupa Birliği Bütçesi Harcamalarının Dağılımı

Kaynak: European Commission, *EU Budget in Detail-The Current Year: 2010*, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/budget/budget_detail/current_year_en.htm, 27.04.2010.

Birlik Bütçesinin Gelir Kalemleri

Avrupa Birliği bütçesinin gelirleri genel olarak “Öz Kaynaklar” ve “Diğer Kaynaklar” olmak üzere iki ana başliğa ayrılmaktadır. Nitekim bu olgu Avrupa Birliği kurucu anlaşmasının 269. Maddesinde de belirtilmektedir (European Commission, 2008: 237). Günümüzde Birlik bütçesinin çok büyük bir kısmı öz kaynaklar ile finanse edilmekte, öz kaynakların yetersiz kaldığı düzeyde ise diğer kaynaklardan yararlanılmaktadır.

1958–1970 yılları arasında Birliğin gelirlerini üye devletlerin katkıları oluştururken, 21 Nisan 1970 tarihli Konsey Kararı ile harcamaların bağımsız özkaynaklar ile finanse edilmesi sistemine geçilmiştir. Bu sisteme geçilmesinin nedenleri olarak; topluluğun hedeflerinin değişmesi, geniş kitleleri ilgilendiren ve kapsayan bir hale gelmesi, topluluğun genişleme girişimlerini hızlandırması ve daha kapsamlı politikalar belirlemesi gösterilebilir (European Commission, History of the Budget 1971, Erişim: 22.04.2010). Tablo I’de Topluluk ve Birlik geçmişinde uygulanan öz kaynak kararları ve geçerlilik süreleri görülmektedir.

Tablo I: Özkaynakların Gelişimi

Üye Devletlerin Katkıları (1958-1970)
1. Öz Kaynaklar Kararı (1970-1985)
2. Öz Kaynaklar Kararı (1985-1988)
3. Öz Kaynaklar Kararı (1988-1994)
4. Öz Kaynaklar Kararı (1994-2000)
5. Öz Kaynaklar Kararı (2000-2006)
6. Öz Kaynaklar Kararı (2007-)

Kaynak: European Navigator (2010), “The Development of the Communities’ and the Union’s Own Resource”, (Çevrimiçi) http://www.ena.lu/development_communities_unions_resources-2-23355, 23.04.2010.

Öz Kaynaklar Sistemi öncesinde o dönem için Avrupa Toplulukları bütçesinin özellikle mali yönden özerkliğinden söz edebilmek mümkün olmamaktadır. Çünkü söz konusu sistem öncesinde Topluluklar bütçesi üye devletlerin mali yardımları ile finanse edilmekte, bu durum ise üye devletlerle Topluluklar bütçesi arasındaki illiyet bağıını güçlendirmekteydi. Bu sistem ile bütçenin kendi öz kaynaklarına kavuşmasını sağlamış ve bu doğrultuda mali yönden özerkliğe kavuşulmuştur.

Günümüzde Birlik bütçesinin öz kaynakları, geleneksel öz kaynaklar, KDV temelli kaynaklar ve GSMH temelli kaynaklar olmak üzere üç kategoriden oluşmaktadır. Zaman içerisinde ihtiyaçlara bağlı olarak bu üç ana kaynak üzerinde çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. En basitinden, finansman kaynağının ihtiyacına göre özellikle KDV ve GSMH paylarında yıllar itibarile oransal değişiklikler yapılmıştır.

Birliğin kuruluş yıllarında geleneksel öz kaynaklardan elde edilen gelirlerin, AB bütçe harcamaları açısından yetersiz kalması, 1970’li yıllarda Topluluk bütçesi açısından KDV temelli ikinci bir öz gelir kaynağının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle 1970’li yılların sonu ile 1980’li yılların ilk yarısında üye ülkelerden alınan KDV paylarıyla bütçenin çok önemli bir kısmı finanse edilmiş, ancak 1980’li yılların ortalarında mevcut öz kaynaklar artan bütçe harcamalarının finansmanı noktasında yine yetersiz kalmıştır. 1988 yılında alınan Konsey Kararı (88/376/EC) ile Topluluk bütçesinde önemli bir reform gerçekleştirilmiş, üye ülkelerin GSMH’larına göre hesaplanacak katılım payları da öz kaynaklar içerisine dâhil edilmiştir (European Commission, 2008: 241).

Nitekim günümüzde GSMH temelli kaynaklar, toplam harcamaları dengeleyici bir gelir kalemi olarak nitelendirilebilmekte ve daha da önemlisi bütçe gelirleri arasında en önemli paya sahip olmaktadır. Birliğin gelir

bütçesine tarihsel bir perspektifte kısaca değindikten sonra her bir gelir kalemine ayrı ayrı değinilmesinde yarar vardır.

a- Öz Kaynaklar

Yukarıda da görüldüğü gibi Birlik bütçesinin en önemli finansal kaynağı olan Öz Kaynaklar, “Geleneksel Öz Kaynaklar”, “Katma Değer Vergisi Payı” ve “GSMH Payı” olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilmektedir.

a.1- Geleneksel Öz Kaynaklar

Geleneksel öz kaynaklar, 1970 yılında Topluluğun gündemine girmiş ve Birliğe tabi her bir üye ülkelerdeki iktisadi işletmeler üzerine salınarak yine üye devletlerden toplanmaktadır. Geleneksel öz kaynaklar, “Gümrük Tarifeleri” ile “Tarım Ürünleri İthalatından Alınan Vergiler-Şeker ve Glikoz Vergileri” olmak üzere iki alt bileşenden oluşmaktadır. Avrupa Birliği’nde özellikle üye ülkeler arasında gerçekleştirilen ticari ilişkiler neticesinde gümrük vergisi alınmazken, Birlik dışındaki ülkelerle gerçekleştirilen mal ve hizmet alım satımları üzerinden ortak bir gümrük tarifesi uygulanmaktadır. Bu doğrultuda Birlik dışından gerçekleştirilen ithalat işlemlerinde uygulanmakta olan genel gümrük tarifesi sonucunda elde edilen hâsılat, Birlik bütçesinin geleneksel öz kaynakları içerisinde yer almaktadır (Karlık, 1995: 96).

Bunun haricinde Birliğe üye devletlerde faaliyet göstermekte olan ve imalat gerçekleştiren yerli üreticiyi küresel dış rekabetten koruyabilmek ve Birlik içi piyasalarda düzeni sağlayabilmek için özellikle tarım ürünleri ithalatı üzerinden vergi alınmaktadır. Anlaşılabilceği gibi bu vergilerdeki birincil hedef fiskal anlamda bir gelir kaynağı oluşturmaktan çok, Birlik içi fiyatlar ile dışarıdan ithal edilen malın fiyatlarını aynı seviyeye getirip yerli üreticiyi korumaktır. Nitekim ithal edilen ürünün fiyatı, Birlik içerisinde üretilen ürünün fiyatından düşük ise yerli ürün ile ithal ürün arasındaki fiyat farkını telafi edici bir eşik fiyat politikası belirlenecek, bu şekilde eşik fiyata ulaşılan dek ithal üründen vergi alınacaktır.

Geleneksel öz kaynakların bir diğer bileşeni niteliğindeki şeker ve glikoz vergileri ise yine yukarıdaki yaklaşımla aynı paralele olacak şekilde Birlik içi şeker piyasasını düzenlemek ve koruyup kollamayı amaçlamaktadır. Kısacası geleneksel öz kaynakların temel varlık sebepleri Birliğe gelir sağlamak değil, düzenleme ve yön verme fonksiyonunu yerine getirmektir.

2001 yılından bu yana Birliğe üye devletler, topladıkları geleneksel kaynakların % 25’ini kendi ulusal bütçelerine gelir olarak kaydetmektedirler. Buradaki asıl neden, ülkelerin söz konusu vergileri toplarken katlandıkları maliyetleri telafi edebilmektir. 2001 yılı öncesinde söz konusu oran % 10 iken, alınan Konsey Kararı ile bu oran % 25’e çıkarılmıştır (European Commission, 2008: 239).

a.2- Katma Değer Vergisi Payı

Yukarıda özellikleri belirtilen geleneksel öz kaynakların bütçe ile gerçekleştirilmek istenen harcamaları karşılayamaması, Topluluğu arayış içine sokmuş ve 1970’li yıllardan itibaren KDV payları, bu doğrultuda Birliğin öz kaynakları arasında sayılmaya başlanmıştır. Özellikle 1977 yılından itibaren üye ülkelerin katma değer vergileri sistemlerinin birbirleriyle uyumlu hale gelmesi, daha sonraki yıllarda üye ülkelerin vergi matrahlarından bütçeye aktaracakları paylara ilişkin katılım oranlarının farklılaşmasını beraberinde getirmiştir. Ancak bu durum, sistemin zaman içerisinde çok karmaşık bir hal almasına neden olmuş ve üye ülkeler nezdinde bir takım tartışmaların yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Nitekim 29 Mayıs 1989 tarihinde yapılan düzenlemeyle (Council Regulation (EEC, Euratom) No 1553/89), KDV temelli öz kaynakların belirlenmesi ve toplanması sürecinde tekdüzeliğin sağlanması kararı alınmıştır. Bu doğrultuda Komisyonun KDV paylarının belirlenmesinde saydamlığın, tekdüzeliğin ve eşitliğin sağlanması doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir (European Commission, Erişim: 22.04.2010).

Yıllar içerisinde üye ülkelerin KDV matrahlarından birlik bütçesine aktaracakları payların oranları değişiklik göstermiştir. 1974–1979 yılları arasında en yüksek oran % 1 olarak uygulanan KDV katılım payı, 1985 yılında daha da artarak % 1.4 olmuş, daha sonra 1994, 1995, 1996, 1997, 1998 ve 1999 yıllarında her yıl % 0.08 azalacak şekilde karara bağlanmış ve yıllar yılı sırasıyla % 1.32 (1994), % 1.24 (1995), % 1.16 (1997), % 1.08 (1998) ve % 1.0 (1999)’a kadar gerilemiştir. 2000 yılında en üst oranı 2002 ve 2003 yılında % 0.75, 2004 yılında ise % 0.50 olacağı kararlaştırılmıştır.

7 Temmuz 2007’de alınan Konsey Kararı ile üye ülkelerin KDV matrahlarından Birlik bütçesine aktaracakları pay, % 0.30 olarak sabitlenmiştir (2007/436/EC). Ayrıca bu oran çerçevesinde ödenecek miktarın her bir üye ülkenin GSMH’nın %50’sini aşamayacağı da kural olarak benimsenmiştir.

15 ve 16 Aralık 2005’te toplanan Avrupa Konseyi, Avusturya, Almanya, Hollanda ve İsveç’in 2007–2013 döneminde indirilmiş KDV oranlarından yararlanacağını karara bağlamıştır. 2007–2013 mali perspektifiyle geçerli olmak üzere KDV oranlarında Avusturya için % 0.225, Almanya için % 0.15, Hollanda ve İsveç için ise % 0.10 oranında bir indirim uygulanmaktadır (European Commission, 2008: 240).

a.3- GSMH Payı

1988 yılından bu yana öz kaynaklar ve bütçe gelirleri toplamı açısından en temel finansman aracı, GSMH payıdır. Bu pay adından da anlaşılabilirdiği üzere bütçe harcamalarının finansmanını sağlayabilmek açısından üye devletlerin GSMH’larının belirli bir yüzdesi oranında hesaplanarak elde edilmektedir. GSMH payının hesaplanma süreci diğer öz kaynak kalemlerinden çeşitli yönleriyle farklılık arz etmektedir. Birlik bütçesinin diğer kaynakları ile karşılanamayan giderleri, GSMH payı olarak belirlenecek ek finansman kaynağı ile tamamlanmaktadır. Diğer taraftan GSMH payı, bütçe dengesini sağlayıcı bir bileşen niteliğindedir. Günümüzde Birlik bütçesinin en büyük gelir kalemi GSMH payıdır. GSMH payının diğer öz kaynaklardan ayrırcı özelliği, yıllar yılı bu kalemin oransal olarak sürekli değişimi beraberinde getirmesidir.

Ülkelerin GSMH’larını tek düze şekilde hesaplayarak saptamalarını sağlayabilmek için 1989 yılında söz konusu hususa ilişkin bir direktif çıkarılmıştır (Council Directive, 89/130/EEC- 13 Şubat 1989). Bu direktif ile ülkelerin GSMH hesaplamaları arasındaki farklılıklar giderilmiştir ve tek düzen oran her bir Üye Devletin gayrisafi milli gelirine uygulanmaya başlamıştır. Ancak 7 Temmuz 2007 tarihli Konsey kararıyla (2007/436/EC), 2007–2013 döneminde indirilmiş KDV oranlarından da yararlanan Hollanda ile İsveç’in aynı dönemde yıllık GSMH tabanlı katkı paylarında brüt indiriminden yararlanacağı belirtilmiştir. 2004 fiyatlarıyla, Hollanda’nın 605 milyon, İsveç’in ise 150 milyon Euro’luk yıllık GSMH katkı payındaki brüt indirimden yararlanacağı hükme bağlanmıştır. Bu indirimler yalnızca 2007–2013 dönemi için geçerli olacaktır.

Ayrıca öz kaynaklar kalemi belirlenirken, toplam ulusal katkılardan (KDV ve GSMG Payları) “Birleşik Krallık Düzeltmesi” (UK Correction / Rebate) adı altında Birleşik Krallığa bir geri ödeme yapılmaktadır. Birleşik Krallığın 1984 yılında imzalanan “Fontainebleau Antlaşmasıyla” sağladığı bu hak ile Birleşik Krallığın topluluk bütçesine sağlayacağı bütçe katkısı azaltılmak istenmiştir. Birleşik Krallık, bütçeye en fazla katkı sağlayan üyelerden biri olmasına karşın, topluluğun tarım politikasından hemen hemen hiç yararlanmadığını öne sürerek kendi lehine sonuçlanacak bir çözüm istemiştir. Bunun üzerine ilgili antlaşmayla Birleşik Krallığa her yıl tazminat verilmesi kararlaştırılmıştır.

Birleşik Krallığa (BK) ait bütçesel dengesizliklerini konu alan düzeltme miktarı, BK’nın KDV matrahının, AB’nin toplam KDV matrahına oranı ile Birliğe tahsis edilen toplam harcamalara, BK’nın payının oranlanmasıyla elde edilen oran arasındaki farka, çeşitli formüllerin uygulanması suretiyle hesaplanmaktadır. 2007–2013 dönemi için bu düzeltmenin toplam tutarının 10,5 milyar Euro’yu aşamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu düzeltmeye ek olarak Birliğin genişlemesinden kaynaklanan ekstra harcamalar için BK lehine 2009–2011 yılları arasında ek bir indirim de tanınmıştır. BK lehine hesaplanan düzeltme tutarından, tarım dışındaki genişleme ile ilgili yapılan harcamaların 2009–2011 yılları arasında sırasıyla %20’si, %70’i ve %100’ü oranlarında ek bir indirim daha yapılacaktır (2007/436/EC Article 4).

b- Diğer Gelirler

Birlik bütçesinin öz kaynakları haricinde finansal kaynakları arasında yer alan her türlü bileşen diğer gelirler olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda kişilerin ya da birimlerin yapmış oldukları faaliyetler neticesinde elde ettikleri gelir ya da karlar, personel ödenek, maaş ve ikramiyeleri üzerinden alınan vergiler ve diğer kesenekler, bir önceki mali yıl bütçesinden aktarılan fazlalıklar, firmalara kesilen para cezaları, Avrupa Birliği anlaşmalarından ya da programlarından geri iade olunan ya da harcanamayan katkılar, birimlerin elde ettikleri faiz ve benzeri gelirler,

Avrupa Birliği'nin vermiş olduğu borçların geri ödenmesi nedeniyle elde ettiği gelirler ve diğer olağandışı gelirler bu kalem bünyesinde incelenebilmektedir (European Commission, 2008: 245).

AB BÜTÇESİ GELİR KALEMLERİNİN YILLAR İÇERİSİNDEKİ GELİŞİMİ

Avrupa Birliği bütçesinde harcamaların finansmanı açısından temel mali dayanak, Birliğin kendi öz kaynaklarıdır. 1970'li yıllardan itibaren özellikle mali özerkliğin sağlanabilmesi açısından getirilen öz kaynaklar, Birlik adına üye ülkelerce toplanmakta ve AB bütçesine transfer edilmektedir. Birlik bütçesinin finansal kaynaklarının hukuki dayanağını ise, tüm üye devletlerin onayıyla Konsey kararı şeklinde yürürlüğe giren "Öz Kaynaklar Kararları" oluşturmaktadır.

AB Bütçesi Gelir Kalemlerinin Analizi

Yıllar içerisinde Birliğin, özellikle mali özerkliğinin sağlanabilmesi bağlamında öz kaynaklara ayrıcalıklı ve ağırlıklı bir yer verildiği görülmektedir. Gerçekte günümüzden geçmiş yıllar bütçelerine bakıldığında öz kaynakların, yıllar yılı bütçe gelirleri içerisinde her geçen dönem daha fazla bir paya sahip olduğu görülmektedir. Uzun vadede ki amacı, siyasi bir birliğin kurulması olan AB'nin izlediği ortak politikaların etkinliği ve Birliğin uluslararası platformda daha belirleyici bir aktör olarak rol alabilmesi açısından, Birlikçe uygulanan politikalara yönelik harcamaların finansman ayağının tartışmasız çok güçlü olması gerekmektedir. Aslında son dönemde ve hatta uzun bir süredir, Birlik bütçesinin finansmanı bağlamında gerçekleştirilmeye çalışılan dönüşümün asıl amacının bu gerçeğe dayandığı söylenebilir.

Tarihsel bir perspektifte bakıldığında üye sayısının az ve üretilen politikaların da buna bağlı olarak nispeten daha dar kapsamlı olduğu Avrupa Toplulukları'nın ilk yıllarında finansman daha çok üye ülkelerin başlı ve katkıları ile oluşmakta, bu durum ise Topluluklar bütçelerini üye devletlere bağımlı bir hale getirmekteydi. Zaman içinde bir yandan üye ülke sayısının artması ve diğer yandan izlenecek politikalar ile uzun vadede Avrupa Birliği projesini daha ileri seviyelere taşıyacak hedeflerin belirlenmesi, Topluluğun yapmış olduğu harcamaların elde edilen bütçe gelirleri ile karşılanamaması problemini doğurmuştur. Bu dönemden sonra Topluluk bütçesi bağımsız öz kaynaklarına sahip olmuş, yıllar içerisinde ise öz kaynakların genel bütçe içerisindeki payında ve etkisinde olumlu bir gelişme gözlemlenmiştir.

Uzun yıllar devam eden bu etkileşim, 2000'li yıllarda da belirleyici özelliklerini sürdürmüştür. Nitekim 2002 yılından 2010 yılına bütçe gelirleri sürekli bir şekilde artarken öz kaynaklar toplamında aynı doğrultuda bir yükseliş, diğer kaynaklar da ise aksine tam anlamıyla bir azalış gerçekleşmiştir. Bu olgu, Tablo II aracılığıyla daha iyi anlaşılabilir. Nitekim 2002 yılından 2010 yılına öz kaynaklar toplamı Birlik bütçesi içerisinde yaklaşık olarak % 57 artarken, diğer kaynaklar ise yine aynı dönemde yaklaşık olarak % 93 azalmıştır. Aslında bu eğilim, Birliğin yıllar içerisinde öz kaynaklardan elde edilen gelirlere daha fazla önem verdiğini de göstermektedir.

Tablo II. Birlik Bütçesi Gelir Kalemlerinin 2002–2010 Yılları Arasındaki Seyri

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010**
1- Öz Kaynaklar	77.549	83.352	95.201	100.94	102.36	109.92	116.86	110.23	121.50
1-1- Geleneksel Öz Kaynaklar	9.214	10.857	12.307	14.063	15.028	16.573	18.538	14.581	14.159
1-2- Katma Değer Vergisi Payı	22.388	21.260	13.912	16.018	17.206	19.440	18.096	13.668	13.995
1-3- Gayri Safi Milli Gelir Payı	45.947	51.235	68.982	70.860	70.132	73.914	80.226	81.989	93.352
2- Diğer Kaynaklar	17.885	10.116	8.310	6.149	6.057	7.574	3.578	2.569	1.168
2-1- Bir Önceki Yıldan Fazla	15.002	7.413	5.469	2.736	2.410	1.847	1.654	409	0
Toplam	95.434	93.468	103.51	107.09	108.42	117.50	120.43	112.80	122.67

Kaynak: "Final Adoption of the General Budget 2000–2008 Tables", *Tahmini rakamlar

*“Financial Year 2009: Summary of Budget Implementation-Revenue on–31.12.2009”,

***“Financial Year 2010: Summary of Budget Implementation-Revenue on–28.02.2010”, kaynaklarından derlenmiştir.

Aynı değişim öz kaynakların alt kalemleri itibariyle de göze çarpmaktadır. 2002 yılından itibaren sekiz yıllık bir süreçte öz kaynaklar içerisinde özellikle Gayri Safi Milli Gelir payında sürekli bir artış göstermiş ve her geçen yıl bütçenin daha büyük bir kısmı söz konusu kalem ile finanse edilmiştir. Diğer öz kaynaklardan olan KDV payları ve geleneksel öz kaynaklar kalemlerinde ise her ne kadar toplamda bir artış görülse de bu artış, GSMH payındaki artışın altında kalmaktadır. Buradan Birlik bütçesi bağlamında öz kaynaklar içerisinde Gayri Safi Milli Gelir payının özkaynaklar içerisinde en büyük paya sahip olduğu ve bu payın sürekli arttığı sonucuna varılmaktadır.

Küreselleşme sürecinin hızla devam ettiği ve bu doğrultuda dış ticareti kısıtlayıcı engellerin terk edildiği, gümrük tarifelerinin düşürüldüğü bir konjonktür geleneksel öz kaynaklardan sağlanan gelirlerin aşırı artışı engellemiştir. Ayrıca tersine artan oranlılığa sahip KDV payının, 1994 yılından itibaren sürekli düşürülerek 2007 yılında % 0,30 oranında sabitlenmesi, Birlik bütçesi açısından bu gelir kaleminin de ağırlığını kaybetmesine neden olmuştur.

2008 yılında ABD Mortgage piyasasında başlayarak öncelikle ABD’yi daha sonra ise tüm dünya finansal piyasaları etkisi altına alan ve reel sektöre de sıçrayarak küresel ekonominin ciddi manada duraksamasına neden olan Küresel Ekonomik Kriz, şüphesiz ki AB bütçelerini de özellikle gelir kalemleri çerçevesinde olumsuz yönde etkilemiştir. Bu etkiler Tablo II ve III’te net bir şekilde görülmektedir. 2009 ve 2010 yılı geleneksel öz kaynaklar ve KDV paylarında rakamsal ve oransal olarak düşüşler yaşanmıştır. Uluslar arası krizin etkileri ile daralan iç ve dış ticaret hacmi, geleneksel öz kaynaklar ve KDV paylarında ciddi düşüşlere yol açmıştır. Bu düşüşlerden kaynaklanan gelir kayıpları ise GSMH paylarının artırılması ile kapatılmış ve bu nedenle 2009 ve 2010 yıllarında öz kaynaklar kalemi içerisinde GSMH payı ciddi bir sıçrayış göstermiştir.

Tablo III. Birlik Bütçesi Gelir Kalemlerinin 2002–2010 Yılları Arasındaki Payları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2010**
1- Öz Kaynaklar	81,26%	89,18%	91,97%	94,26%	94,41%	93,55%	97,03%	97,72%	99,05%
1-1- Geleneksel									
Öz Kaynaklar	9,65%	11,62%	11,89%	13,13%	13,86%	14,10%	15,39%	12,93%	11,54%
1-2- Katma Değer									
Vergisi Payı	23,46%	22,75%	13,44%	14,96%	15,87%	16,54%	15,02%	12,12%	11,41%
1-3- Gayri Safi									
Milli Hasıla Payı	48,15%	54,82%	66,64%	66,17%	64,68%	62,90%	66,61%	72,68%	76,10%
2- Diğer Kaynaklar	18,74%	10,82%	8,03%	5,74%	5,59%	6,44%	2,97%	2,33%	0,96%
2-1- Bir Önceki									
Yıldan Fazla	15,72%	7,93%	5,28%	2,55%	2,22%	1,57%	1,37%	0,36%	0,00%
Toplam	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Kaynak: “Final Adoption of the General Budget 2000–2008 Tables”, *Tahmini rakamlar

**“Financial Year 2009: Summary of Budget Implementation-Revenue on–31.12.2009”,

***“Financial Year 2010: Summary of Budget Implementation-Revenue on–28.02.2010”, kaynaklarından derlenmiştir.

Tablo III’de 2002 ile 2010 yılları arasındaki süreçte Birlik bütçesi gelirlerinin kendi içindeki oransal dağılımına yer verilmektedir. Özellikle Tablo III ve Grafik II-III beraber ele alındığında Birlik bütçesinin gelirleri itibariyle son dokuz yıllık dönemde geçirmiş olduğu değişim ve gelişim gözlemlenebilmektedir. Görüldüğü gibi Birlik bütçesi gelirlerinin, 2002 yılında % 81.26’sı öz kaynaklardan oluşmakta iken 2010 yılında ise % 99.05’e yükselmiştir. Yani cari dönem itibariyle Birlik harcamalarının neredeyse tamamı, öz kaynaklar ile finanse edilmektedir.

Buna karşılık Birlik bütçesinin diğer kaynaklar kaleminde ise sürekli bir düşüş gerçekleşmiş 2002 yılında diğer kaynakların toplam bütçe gelirleri içerisindeki payı % 18.74 iken 2010 yılında bu rasyo % 0.96’ya gerilemiştir. Birlik bütçesi gelir kalemlerinin incelenmesi esnasında dikkati çeken bu nokta, önceki yıla ilişkin bütçe fazlalıklarının cari yıl bütçesine devrini gösteren “Bir Önceki Yıldan Fazlalıklar” alt başlığının yıllar dâhilinde sürekli azalması sonucu oluşmuştur. 2002 yılında % 15.72 olan bu oran, 2010 yılında % 0’a gerilemiştir. Diğer kaynaklar içerisinde bir önceki

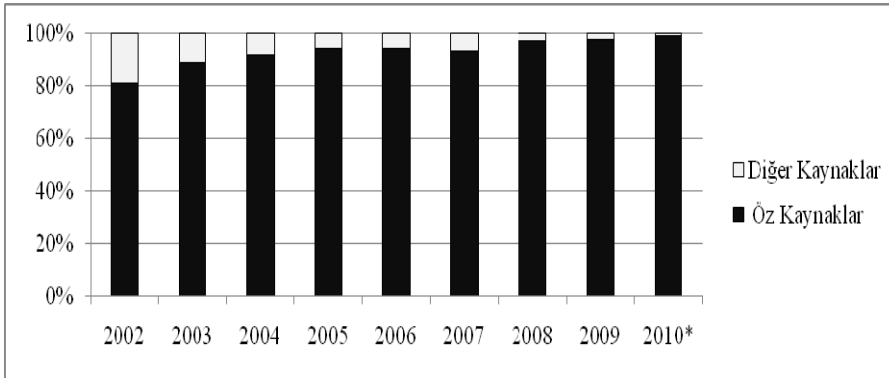
Avrupa Birliği Bütçesi Gelir Kalemlerinde Yaşanan Değişim Sürecinin Analizi

fazlalıklardan sonraki en önemli iki gelir kalemi, personel ücretleri üzerinden alınan vergiler ve yapılan kesintiler ile gecikme faizleri ve para cezaları olmuştur. Personel ücretleri üzerinden alınan vergiler ve yapılan kesintilerden 2008–2010 yılları arasında sırasıyla 807, 895 ve 918 milyon Euro gelir elde edilirken; gecikme faizleri ve para cezalarından 972, 757 ve 123 milyon Euro gelir elde edilmiştir.

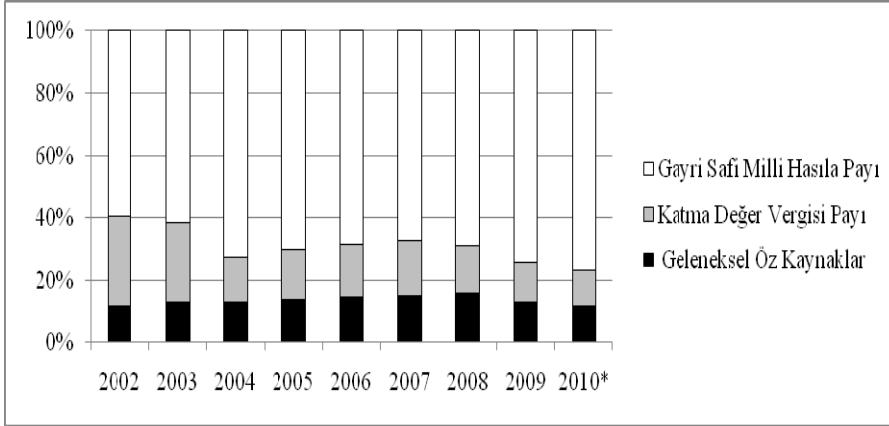
Birlik bütçesinin en önemli finansman kaynağı Gayri Safi Milli Hâsıla payıdır. Söz konusu alt kalemin 2002 yılında Birlik gelirlerinin % 48.15'ini karşıladığı 2010 yılında ise bu oranın % 76.10'a yükseldiği görölmektedir. İlgili dönem itibarı ile diğer öz kaynak alt kalemlerinden olan geleneksel öz kaynaklarda önemli bir sapma yaşanmamıştır. 2002 yılında % 9,65 olan oran, AB üyesi ülkelerin dış ticaret politikalarında ve işlemlerindeki ilerlemeler neticesinde 2008 yılına kadar az da olsa sürekli bir artış eğilimi izlemiş ve %15,39'a ulaşmıştır. Yaşanan uluslararası krizin etkisiyle 2008 yılından sonra bu gelir kaleminde düşüş başlamış ve 2010 yılı içerisinde bütçe gelirleri içerisindeki payı % 11,54 olmuştur.

Katma Değer Vergisi payında yıllar itibarıyla sürekli bir azalış gözlenmektedir. Nitekim 2002 yılında KDV payının öz kaynaklar içerisindeki ağırlığı % 23.46 iken 2010 yılında bu ağırlık % 11.41'e düşmüştür. Bu değişimi, KDV oranlarının yıllar itibarıyla kademeli olarak düşürülmesiyle açıklamak mümkündür. Son gelir kaleminde son üç yılda görölen düşüşte küresel ekonomik krizde etkileri olduğu düşünölmektedir. Öz kaynak kalemleri arasındaki bu değişim Grafik II aracılığıyla daha net görölebilmektedir.

Grafik II. 2002–2010 Yılları Arasında Birlik Bütçesinin Öz Kaynak-Diğer Kaynakları Dağılımı

Grafik II, 2002 ile 2010 yılları arasında geçen dokuz senelik zaman diliminde Birlik bütçesinin gelir kalemlerinde özellikle öz kaynaklar ve diğer kaynaklar temelinde gerçekleşen değişimi göstermektedir. Grafikten son dokuz sene içerisinde öz kaynakların payı yükselirken, diğer kaynakların payında ise bir azalış olduğu açık bir şekilde görölmektedir.

Grafik III. 2002–2010 Yıllarında Öz Kaynakların Kendi İçlerinde Dağılımı

Grafik III ise yine aynı zaman periyodunda bu kez öz kaynakların kendi içindeki dağılımı göstermektedir. Özellikle GSMH payının yıllar yılı istikrarlı bir şekilde arttığı diğer öz kaynak gelirlerinin ise dalgalanma evresi yaşadığı görülmektedir. KDV payı, düşüş eğilimi gösterirken, geleneksel öz kaynaklar kaleminin KDV'ye göre dengeli bir seyir izlediği görülmektedir.

2010 Yılı Birlik Öz Kaynaklar Gelirlerinin Üye Ülkeler Temelinde Değerlendirilmesi

2010 yılında Birliğin toplamayı hedeflediği öz kaynak gelirlerinin, üye ülkeler temelinde dağılımına bakıldığında gelirlerin büyük bir kısmının yedi üye ülkeden toplanacağı görülmektedir. 121.507 milyon Euro olarak tahmin edilen öz kaynak gelirlerinin; 23.725 milyon Euro'su Almanya'dan, 20.328 milyon Euro'su Fransa'dan, 16.207 milyon Euro'su İtalya'dan, 13.213 milyon Euro'su Birleşik Krallıktan, 11.340 milyon Euro'su İspanya'dan, 6.107 milyon Euro'su Hollanda'dan ve 4.878 milyon Euro'su Belçika'dan toplanacaktır. Bu ülkeler öz kaynak gelirlerinin 95.798 milyon Euro'sunu karşılamaktadırlar.

Avrupa Birliği Bütçesi Gelir Kalemlerinde Yaşanan Değişim Sürecinin Analizi

Tablo IV. 2010 Yılı Birlik Öz Kaynaklarının Dağılımı

Üye Ülkeler	Geleneksel Öz Kaynaklar				KDV ve GSMH'ya Dayalı Öz Kaynaklar (Ayarlamalar Dahil)										Toplam Ünsal Katkıların % Payı	Toplam Ünsal Katkıların % Payı	Toplam Öz Kaynaklar (11)=(3)+(9)
	Net Şeker Vergileri (75 %)	Net Gümrük Vergileri (75 %)	Toplam Net Öz Kaynaklar (75 %)	Tasilat Maliyetleri Brüt Geleneksel Öz Kaynaklar	(1)	(2)	(3)=(1)+(2)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)=(5)+(6)+(7)+(8)	(10)			
Toplam	123,4	14 079,7	14 203,1	4 734,4	13 950,9	93 352,7	0	0	0	0	0	0	107 303,6	100	121 506,7		
Belçika	6,6	1 547,6	1 554,2	518,1	433	2 683,7	23,4	184,4	3 324,4	3,1	4 878,6	3,1	3 324,4	3,1	4 878,6		
Bulgaristan	0,4	73,8	74,2	24,7	51,3	270	2,4	18,6	342,2	0,32	416,4	0,32	342,2	0,32	416,4		
Çek	3,4	193,3	196,7	65,6	192	1 010,4	8,8	69,4	1 280,6	1,19	1 477,3	1,19	1 280,6	1,19	1 477,3		
Danimarka	3,4	284,1	287,5	95,8	301,6	1 903,3	16,6	130,8	2 332,3	2,19	2 639,8	2,19	2 332,3	2,19	2 639,8		
Almanya	26,3	2 683,3	2 709,6	903,2	1 600,0	19 017,2	165,6	233,3	21 016,1	19,59	23 725,7	19,59	21 016,1	19,59	23 725,7		
Estonya	0	22,6	22,6	7,5	20	105,3	0,9	7,2	133,5	0,12	156,1	0,12	133,5	0,12	156,1		
İrlanda	0	173,3	173,3	57,8	202,5	1 665,6	9,3	73,2	1 350,6	1,26	1 523,9	1,26	1 350,6	1,26	1 523,9		
Yunanistan	1,4	194	195,4	65,1	363,3	1 911,8	16,6	131,4	2 423,1	2,26	2 618,5	2,26	2 423,1	2,26	2 618,5		
İspanya	4,7	1 037,1	1 041,8	347,3	1 544,0	8 125,8	70,8	558,5	10 299,0	9,6	11 340,8	9,6	10 299,0	9,6	11 340,8		
Fransa	30,9	979	1 009,9	336,6	2 732,6	15 393,6	134	1 057,9	19 318,2	18	20 328,1	18	19 318,2	18	20 328,1		
İtalya	4,7	1 318,1	1 322,8	440,9	2 032,9	11 927,7	103,9	819,7	14 884,2	13,87	16 207,0	13,87	14 884,2	13,87	16 207,0		
Kıbrıs Rum	0	38,4	38,4	12,8	26,4	139,1	1,2	9,6	176,3	0,16	214,7	0,16	176,3	0,16	214,7		
Letonya	0	11,6	11,6	3,9	21,1	142,6	1,2	9,8	174,7	0,16	186,3	0,16	174,7	0,16	186,3		
Litvanya	0,8	45,7	46,5	15,5	39,2	208,5	1,8	14,3	263,9	0,25	310,4	0,25	263,9	0,25	310,4		
Lüksemburg	0	12	12	4	43	226,1	2	15,5	286,6	0,27	298,6	0,27	286,6	0,27	298,6		
Macaristan	2	92,4	94,4	31,5	114,5	664,8	5,8	45,7	830,8	0,77	925,2	0,77	830,8	0,77	925,2		
Malta	0	10,6	10,6	3,5	8,7	45,8	0,4	3,1	58	0,05	68,6	0,05	58	0,05	68,6		
Hollanda	7,3	1 790,3	1 797,6	599,2	282,9	4 382,7	-611,5	56,2	4 310,3	4,02	6 107,9	4,02	4 310,3	4,02	6 107,9		
Avusturya	3,2	171,2	174,4	58,1	282,1	2 160,1	18,8	26,5	2 487,5	2,32	2 661,9	2,32	2 487,5	2,32	2 661,9		
Polonya	12,8	330,1	342,9	114,3	429,8	2 262,2	19,7	155,5	2 867,2	2,67	3 210,1	2,67	2 867,2	2,67	3 210,1		
Portekiz	0,2	112,8	113	37,7	232,5	1 233,8	10,7	84,1	1 551,1	1,45	1 664,1	1,45	1 551,1	1,45	1 664,1		
Romanya	1	152,4	153,4	51,1	148,7	1 026,7	8,9	70,6	1 254,8	1,17	1 408,2	1,17	1 254,8	1,17	1 408,2		
Slovenya	0	80,2	80,2	26,7	54,3	285,8	2,5	19,6	362,3	0,34	442,5	0,34	362,3	0,34	442,5		
Slovakya	1,4	128,2	129,6	43,2	87,5	546,1	4,8	37,5	675,8	0,63	805,4	0,63	675,8	0,63	805,4		
Fineandya	0,8	136,2	137	45,7	241,3	1 417,6	12,3	97,4	1 768,6	1,65	1 905,6	1,65	1 768,6	1,65	1 905,6		
İsviçre	2,6	431	433,6	144,5	128,7	2 322,0	-141,3	28,5	2 337,9	2,18	2 771,5	2,18	2 337,9	2,18	2 771,5		
Birleşik Krallık	9,5	2 030,4	2 039,9	680	2 337,3	12 684,5	110,5	-3 958,5	11 173,7	10,41	13 213,6	10,41	11 173,7	10,41	13 213,6		

Alt kalemler itibarı ile bakıldığında KDV payı ve GSMH paylarından oluşan toplam ulusal katkılar, öz kaynak gelirlerinin 107.303 milyon Euro'sunu oluştururken, geleneksel öz kaynaklar 14.203 milyon Euro'sunu oluşturmaktadır. 2010 yılı için Geleneksel öz kaynaklar içerisinde en büyük gelir kalemini Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda, Belçika ve İtalya'dan elde edilecek gelirler oluşturmaktadır. KDV tabanlı gelirlere bakıldığında 2010 yılı için 13.950 milyon Euro toplanması hedeflenmiştir. KDV tabanlı gelirlere ise en büyük paylar, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, Almanya ve İspanya'dan elde edilecektir. KDV paylarının ve geleneksel öz kaynakların, özkaynaklar içerisindeki payının geçmiş yıllara göre azalmasında küresel ekonomik krizin etkilerinin olduğu açıkça söylenebilir. GSMH payı olarak en büyük payı ve KDV temeli gelirlerin ve GSMH tabanlı gelirlerin toplamından elde edilen rakam olan toplam ulusal katkıların yine aynı ülkelerden, Almanya, Fransa, İtalya, Birleşik Krallık, İspanya, Hollanda ve Belçika, elde edildiği Tablo IV'de görülmektedir. Ayrıca bu ülkeler, AB bütçesine net katkı sağlama anlamında da önde gelen ülkelerdir.

SONUÇ

Avrupa Birliği bütçesi, Birliğin ekonomik, sosyal ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmede yapacağı işler için gerekli olan finansal kaynakları saptamakta ve Birliğin amaçlarına ulaşma ve sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik ortak iradesini ortaya koymaktadır.

Avrupa Birliği bütçesinde harcamaların finansmanı açısından temel mali kaynak, Birliğin kendi öz kaynaklarıdır. 1970'li yıllardan itibaren artan harcamaları karşılayabilmek ve özellikle mali özerkliğin sağlanabilmesi amacıyla getirilen "Öz Kaynaklar Sistemi" çerçevesinde gelirler, Birlik adına üye ülkelere toplanmakta ve AB bütçesine transfer edilmektedir. Birlik bütçesinin finansal kaynaklarının hukuki dayanağını ise, tüm üye devletlerin onayıyla Konsey kararı şeklinde yürürlüğe giren "Öz Kaynaklar Kararları" oluşturmaktadır.

Bu kararlar çerçevesinde Birliğin gelir kalemleri, öz kaynaklar ve diğer kaynaklar olarak ikiye ayrılmıştır. Bugün Birlik gelir bütçesinin ortalama %95'ini oluşturan öz kaynaklar, kendi içerisinde üç alt kalemden oluşmaktadır. Son on yıldaki verilere bakıldığında öz kaynaklar kalemi içerisinde GSMH payının sürekli bir artış gösterdiği görülmektedir. Bütçe gelirlerinin ortalama %65'ini GSMH payları oluşturmaktadır. Bu artışın temel sebebi, diğer iki öz kaynak kaleminde yaşanan değişimlerdir. Geleneksel öz kaynaklar kalemi, ilgili dönemde dengeli bir seyir izlese de, son yıllarda küresel krizin de etkisiyle düşüş eğilimine girmiştir. İlgili dönemde geleneksel öz kaynakların bütçe içerisindeki payı, ortalama %13'dür. Özkaynakların diğer bir türü olan KDV payı ise, oranların düşürülmesine paralel olarak bir azalış trendi içerisine girmiştir. KDV payının genel bütçe içerisindeki oranı, ilgili dönemde ortalama % 16 seviyesindedir. Son küresel krizin, KDV gelirleri üzerindeki etkisi oldukça olumsuz olmuş ve bu kalemin gelir bütçesi içerisindeki payını düşürmüştür.

Birliğin diğer temel gelir kalemi sayılan diğer kaynaklar kalemi ise bir önceki yıldan verilen gelir fazlasının azalmasına bağlı olarak sert bir düşüş içerisine girmiştir. AB harcamalarının artış eğilimine girmesi, her yıl verilen bütçe fazlası miktarı azaltmış ve buna bağlı olarak da diğer kaynakların yıllar itibarıyla bütçe gelirleri içerisindeki oranı azalmıştır. İlgili dönemde bu kaynakların bütçe içerisindeki ortalama oranı %6 civarında olsa da, son yıllarda bu oranın %2'ler seviyesine gerilediği görülmüştür.

Günün politik, sosyal ve ekonomik şartlarına uygun olarak AB bütçesinin, ortaklaşa kabul edilen politik önceliklerin gerçekleştirilmesine ait etkin ve verimli bir araç haline gelmesi zorunluluğu ortadadır. Bundan sonraki süreçte, geleceğin problemleri ile mücadele etme noktasında Birlik finansman sisteminin nasıl olması gerektiği konusunda farklı düşünceler vardır. AB düzeyinde bir verginin uygulanması veya var olan transfer sisteminin revize edilmesi yoluna gidilmesi gündeme gelen alternatifler içerisinde yer almaktadır.

KAYNAKLAR

BİLGE, S. ve ÇELİKAY, F. (2009), "Avrupa Birliği Bütçesinin Geleceği: Bütçe Revizyon Çalışmaları", *Maliye Dergisi*, 157: 150-165.

BİLGE, S. ve ÇELİKAY, F. (2010), "Avrupa Birliği Bütçe Harcamaları ve 2007–2010 Dönemi AB Bütçe Harcamalarının Analizi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1): 1-28.

EUROPEAN COMMISSION (2010), **EU Budget in Detail-The Current Year: 2010**, http://ec.europa.eu/budget/budget_detail/current_year_en.htm, (Erişim: 27.04.2010).

EUROPEAN COMMISSION (2010), Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - **16.4.2010, COM (2010) 162 final-**, http://ec.europa.eu/budget/library/documents/revenue_expenditure/own_resources/comm_2010_162_en.pdf (Erişim: 16.04.2010).

EUROPEAN COMMISSION (2010), **Financial Programming and Budget, Financial Year 2010: Summary of Budget Implementation-Revenue on-28.02.2010** http://ec.europa.eu/budget/library/execution/utilisation/2010Recettes_EN.pdf, (Erişim: 22.04.2010).

EUROPEAN COMMISSION (2010), **Financial Programming and Budget-Revenue in Detail**, http://ec.europa.eu/budget/budget_detail/revenue_detail_en.htm, (Erişim: 22.04.2010).

EUROPEAN COMMISSION (2009), **Financial Programming and Budget Financial Year 2010: Summary of Budget Implementation-Revenue on 31.12.2009**, http://ec.europa.eu/budget/library/execution/utilisation/2009Recettes_en.pdf, (Erişim: 25.04.2010).

EUROPEAN COMMISSION (2008), **European Union Public Finance**, Fourth Edition, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

EUROPEAN COMMISSION (2008), **Final Adoption of the General Budget 2000-2008 Tables**, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_08_data_en.pdf, (Erişim: 16.01.2010).

EUROPEAN COMMISSION, **History of the Budget (1971-1975)**, http://ec.europa.eu/budget/reform/history/history1971_en.htm, (Erişim: 22.04.2010).

EUROPEAN COMMUNITIES (2009), **EU Budget 2008 Financial Report**, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

EUROPEAN NAVIGATOR, The Development of the Communities' and the Union's Own Resources, http://www.ena.lu/development_communities_unions_resources-2-23355, (Erişim: 23.04.2010).

GÜVENÇ, M. H. (2008), "*Avrupa Birliği Bütçesi ve Reform İhtiyacı*", Bütçe Dünyası, Cilt:3, Sayı: 28, s. 17-28.

KARLUK, R. (1995), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.

OFFICIAL JOURNAL of the EUROPEAN COMMUNITIES (2007), Council Decision of 07 June 2007 on the System of the European Communities' Own Resources (**2007/436/EC, Euratom**). 23.06.2007, L 163, p. 17-21.

OFFICIAL JOURNAL of the EUROPEAN COMMUNITIES (2010), Council Decision of 16 March 2010 on the System of the European Communities' Own Resources (**2010/196/EU, Euratom**) 07.04.2010, L 87, p. 31-32.